

Nr 7.

Ankom till Riksdagens kansli den 7 mars 1912 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i fråga om en af herr K. J. Ekman väckt motion nr 1, angående skrifvelse till Konungen i fråga om bestämmande af särskildt kompetensvillkor för kristendomslärare i folkskolor m. m.

I en inom Första kammaren väckt motion nr 1, som hänvisats till behandling af nämnda kammares första tillfälliga utskott, har herr *K. J. Ekman* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att sådan ändring i nådiga stadgan angående folkundervisningen i riket måtte vidtagas, att vissa lärarbefattningar vid folkskolorna må kunna förklaras vara förenade med undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, andra icke; att för behörighet att söka lärarbefattning, med hvilken är förenad undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, må — utom vanliga kvalifikationer — fastställas något särskildt härför syftande kompetensvillkor; samt att såsom sådant kompetensvillkor må föreskrifvas, att sökanden skall vid ansökningsfoga skriftlig förklaring, att han vill efter bästa förstånd och samvete undervisa i kristendom så, som den heliga skrift lärar och som med den apostoliska trosbekännelsen och den evangelisk-luterska reformationens grundprinciper öfverensstämmer.

I afseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Kristendomsundervisningen vid våra skolor har som bekant under de senare åren varit föremål för mycken diskussion, och vidt skilda meningar hafva sökt göra sig gällande rörande densamma. Bland dem äro ett par särskildt anmärkningsvärda. Den ena utgår oftast från en mer eller mindre irreligiös ståndpunkt och yrkar all kristendomsundervisnings aflägsnande ur skolorna — kanske ersatt med en såvidt möjligt objektiv undervisning i morallära och allmän religionskunskap. Den andra riktningen åter begär frihet för föräldrar att befria sina barn från religionsundervisningen i de offentliga skolorna, där denna undervisning enligt deras förmenande bedrifves i strid mot den evangelisk-luterska reformationens grundprinciper och den apostoliska trosbekännelsen, dock att de då skulle vara underkastade samma skyldighet, som nu i motsvarande fall åligger dissentersamfundets medlemmar. Denna riktnings representanter äro vanligen att finna på sådant håll, där man hyser oro öfver upptagandet i undervisningen af vissa bland den moderna teologiska forskningens synpunkter och resultat.

Nu förevarande motion har sistnämnda utgångspunkt, men söker finna annan utväg att lösa frågan än den nyss berörda. Motionären har närmast haft kristendomsundervisningen vid folkskolan i tanke och uttrycker farhågor för den ställning till kristendomen — särskildt sådan den framträder i den evangelisk-luterska kyrkans lära — som enligt hans mening äfven folkskolans lärare på vissa håll intaga. Häraf drifves motionären att föreslå en åtgärd, som skulle kunna i möjligaste mån afvända den fara, han anser hota kristendomsundervisningen i vårt lands folkskolor. Denna åtgärd innebär rätt för vederbörande skolmyndigheter att förklara vissa lärarbefattningar vid folkskolorna förenade med undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, andra icke. Detta anser motionären dock ej vara nog, utan yrkar på ytterligare en åtgärd såsom garanti för att det önskade syftet skulle nås, nämligen stadgande af ett särskildt kompetensvillkor för behörighet att söka lärarbefattning, med hvilken dylik undervisningsskyldighet är förenad. Nämnda kompetensvillkor skulle bestå däri, att den till sådan befattning sökande skulle vid ansökningen foga jämväl en skriftlig förklaring, att han vill efter bästa förstånd och samvete undervisa i kristendom så, som den heliga skrift lärer och som med den apostoliska trosbekännelsen och den evangelisk-luterska reformationens grundprinciper öfverensstämmer.

Såsom utskottet förut erinrat, har motionären närmast åsyftat kristendomsundervisningen vid folkskolorna. Det är då anmärkningsvärdt, att motionären i sin motivering ej från folkskolans område omnämnt något fall af undervisning i den af honom fruktade riktningen. De exempel, motio-

nären anför, äro hämtade från ett högre allmänt läroverk och en privat högre samskola. Vid båda dessa läroanstalter, liksom vid dylika skolor i allmänhet, finnes dock hvad motionären önskar, nämligen lärare med hufvudsaklig, någon gång uteslutande, undervisningsskyldighet i kristendomskunskap. Det torde också vara företrädesvis vid de allmänna läroverken och med dem likställda läroanstalter, som tendenser i den af motionären antydda riktningen framträdt.

Om således utskottet ej kunnat undgå att finna brist på öfverensstämmelse mellan vissa af motionärens förutsättningar och det slut, hvartill han kommit, har utskottet därmed ingalunda velat säga, att utskottet funnit motionärens farhågor i afseende på folkskolan alldeles grundlösa. Tvärtom är det utskottets öfvertygelse, att afsevärda olägenheter understundom vidlåda de nuvarande förhållandena, som nödga en folkskollärare att undervisa i kristendomskunskap, utan hänsyn till den ställning han intager till kristendomen. Frånsedt själfva läroinnehållet, hvarom ju skilda meningar kunna råda, torde man få medgifva, att kristendomsämnet mer än något annat ämne af läraren kräfver det personliga, lefvande intresse, hvarförutan en undervisning ej kan blifva rätt fruktbringande. Synnerligast måste detta vara fallet i våra dagar, då i fråga om olika världsåskådningar striden är häftigare och meningarna bryta sig skarpare än förr, och kristendomsämnet i följd däraf har en vanskligare ställning än någonsin. Det bör således, särskildt då det gäller detta ämne, vara af nöden, att de viktigaste förutsättningarna hos läraren ej saknas.

Den af motionären föreslagna utvägen att undgå de nu berörda olägenheterna innebär, som nämndt, att med vissa lärarbefattningar skulle vara förenad undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, under det att med andra dylik skyldighet icke skulle vara förenad. En sådan skarp tudelning af lärarbefattningarna synes utskottet dock ej vara lämplig. I synnerhet ett förklarande, att en lärarplats icke skulle vara förenad med undervisningsskyldighet i nämnda ämne, torde — ej minst i sina konsekvenser — vara en mycket betänklig åtgärd, särskildt med hänsyn till de allmänna fordringar, som gällande folkskolestadga uppställer i fråga om behörighet till folkskollärbefattning. Såsom en gifven följd häraf har utskottet ej heller kunnat biträda den förra delen af motionärens förslag i detta hänseende, enligt hvilket lärarbefattning skulle kunna förklaras vara förenad med undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, då ju detta förutsätter platser utan sådan skyldighet. Hvad motionären här åsyftar torde emellertid enligt utskottets mening kunna i allt väsentligt nås på annat sätt,

nämligen därigenom att vissa lärarplatser förklaras vara förenade med undervisningsskyldighet *företrädesvis* i kristendomskunskap. Vid de allmänna läroverken är, som bekant, ett liknande tillvägagångssätt ej ovanligt, då det synes önskvärdt att för något visst ämne försäkra sig om särskildt kvalificerad lärarkraft. Det är sannolikt, att sådana platser, som förklarades vara förenade med undervisningsskyldighet *företrädesvis* i kristendomskunskap, komme att sökas i första rummet af personer med intresse för detta ämne. Härigenom skulle man sålunda lättare kunna undgå, att lärare, som sakna dylikt intresse, och som följaktligen kunna tänkas endast tämligen motvilligt handhafva kristendomsundervisningen, tvingas därtill. Visserligen skulle en dylik åtgärd vara praktiskt utförbar endast vid sådana folkskolor, där mer än en lärare finnes anställd, d. v. s. hufvudsakligen vid de relativt fåtaliga s. k. A-skolorna samt vissa af de s. k. B-skolorna, men utskottet vill härvid erinra om att det antal barn, som nu undervisas vid skolor af nämnda slag, uppgår till bortemot hälften (45,2 % år 1909) af samtliga i folkskolorna undervisade barn. Åtgärden skulle alltså i hvarje fall nå ganska vidt. Å andra sidan bör det ihågkommas, att den rena landsbygden endast i enstaka undantagsfall komme att, åtminstone under den närmare framtiden, beröras af densamma.

Att företaga den af utskottet omförmälda åtgärden torde redan enligt nu gällande bestämmelser vara möjligt. Såvidt utskottet funnit, lägger nämligen folkskolestadgan intet hinder i vägen för att vid kungörandet af en ledig lärarbefattning denna förklaras vara förenad med undervisningsskyldighet *företrädesvis* i visst angifvet ämne. Utskottet tror sig veta, att dylikt förfarande understundom ägt rum i fråga om andra af folkskolans undervisningsämnen, såsom slöjd, sång, trädgårdsskötsel o. s. v., så ock ofta nog beträffande vissa ämnen i folkskolans högre afdelning. I detta sammanhang har utskottet velat särskildt erinra om folkskolestadgans § 19, punkt 6, som i samband med bestämmelser om upprättande af förslag till ledig folkskolläraryrke föreskrifver, bland annat, att skolrådet skall på förslag uppföra tre af de sökande i den ordning, i hvilken de *med afseende på sin lämplighet för tjänsten* anses böra komma i åtanke. Härvid torde äfven böra beaktas bestämmelsen i § 22, punkt 6, som ger skolrådet rätt att, när förhållandena det påkalla, vidtaga nödiga förändringar uti arten af lärares tjänstgöring vid den skola, där han är anställd.

Äfven om den nu antydda åtgärden sålunda ej möter hinder i folkskolestadgan, torde det vara att antaga, att den nu arbetande folkunder-

visningskommittén vid sin behandling af nämnda stadga kommer att ägna äfven denna fråga sin uppmärksamhet.

Såsom framgår af det föregående, har utskottet ej ansett sig kunna biträda motionärens yrkande i nu förevarande afseende, liksom utskottet ej heller funnit någon åtgärd behöflig för uppnående af det önskade syftet på den af utskottet påvisade vägen. Någon skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t torde följaktligen ej vara af nöden.

Ännu en åtgärd har motionären, som nämndt, föreslagit, i det att han påyrkar en särskild förbindelse af de lärare, som söka lärarbefattning med undervisningsskyldighet i kristendomskunskap. Ej heller härutinnan har utskottet kunnat instämma med motionären. Helt visst skulle en dylik förklaring ingalunda lända kristendomsundervisningen till nytta. Motionären medgifver också själf, att den icke skulle innebära »någon garanti för, att läraren, som afgifver den, blir en i alla afseenden verkligt god kristendoms lärare». En bestämmelse i sådan riktning skulle dessutom kunna föra med sig konsekvenser, som icke vore önskliga.

De yrkanden, som motionären i senast berörda hänseende framställt, har utskottet sålunda för sin del velat afstyrka.

På grund af hvad utskottet nu anfört, får utskottet alltså hemställa,

att ifrågavarande motion ej måtte föranleda någon
Första kammarens åtgärd.

Stockholm den 7 mars 1912.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Reservation

af herr *Bergqvist*, som anfört följande:

I likhet med utskottet anser jag, att det för kristendomsundervisningen i folkskolan vore till bättnad, om vissa folkskollärartjänster kunde förklaras vara förenade med undervisningsskyldighet *företrädesvis* i kristendoms-

kunskap. Men då utskottet som sin mening uttalar, att en sådan åtgärd redan kan enligt nu gällande bestämmelser vid tillsättande af folkskollärartjänst vidtagas, finner jag denna mening icke vara tillräckligt styrkt. Jag anser därför, att motionen bör i så måtto vinna bifall, att hemställan göres om införande i folkskolestadgan af uttryckliga bestämmelser i berörda syfte.

På grund häraf får jag vördsamt hemställa,

att Första kammaren ville för sin del besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta vidtaga den ändring i folkskolestadgan, att ordinarie folkskollärartjänst vid skola, där flere lärare äro anställda, må, där sådant af vederbörande skolstyrelse pröfvas lämpligt, kunna anslås ledig och tillsättas med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendomskunskap.

Herr *Malmberg* har anhållit få antecknadt, att han ej deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
